

ARTS

Teixint glamour

ENTREVISTA: DAVID SERRANO
dserrano@periodistes.org

FOTOGRAFIES JOSEP CASAMARTINA: R. BARINOFV
FOTOGRAFIES EXPOSICIÓ: C. IZARD I A. BLANQUER

Josep Casamartina.

Teixint glamour

Un segle de moda a Sabadell

Casa Arimon

Col·lecció Tèxtil Antoni de Montpalau

Una exposició important. Una exposició important per a la ciutat. Una exposició important per conèixer la vida social de la burgesia del Sabadell del tèxtil. Per intuir les interioritats dels seus luxes compartits en la intimitat de la família i dels seus clubs tancats. Una vida social pseudoacomplexada, lluny dels *divismes* de les grans capitals. Ensumem el *glamour* d'una societat que ja no existeix, que s'ha extingit, fruit de la crisi dels mateixos materials que lluien. Una manera d'entendre el món més enllà de la funcionalitat, però també deconstruint-la per fer-ne art. Un món amb dissenyadors de prestigi i modistes anònimes treballant per les senyores benestants de la ciutat.

Darrere d'aquesta màgia descoberta per molts i redescoberta per als qui l'han viscuda, la prova n'és l'èxit que ha tingut, hi ha en **Josep Casamartina i Parassols**, comissari independent, historiador, crític d'art del diari *El País*, membre de la Fundació La Mirada, assessor del Museu de Montserrat i director de la **Col·lecció Tèxtil Antoni de Montpalau**. Ha publicat monografies sobre els pintors Josep de Togores, Ángeles Santos, Marian Pidelaserra, Antoni **Vila Arrufat**, el ceramista **Marian Burguès**, i entre altres, de l'arquitecte Josep Renom i Costa. I ha estat el comissari de moltes exposicions realitzades a Madrid: al Museo Nacional Centro de Arte Reina Sofía, la Fundació Mapfre i la Residència de Estudiantes; a Barcelona: al MNAC, el Palau Moja i la Galeria Joan Gaspar; al Museo Patio Herreriano de Valladolid, el Museo de Teruel, el Museu de Montserrat, el Museu Episcopal de Vic, i, entre altres, el Centre de Documentació i Museu Tèxtil de Terrassa, del que va ser, entre l'any 2000 i el 2004, assessor i fundador del programa de recerca del teixit modernista.

A Sabadell, va començar la seva activitat com a membre inicial de la **Sala Tres** a l'Acadèmia de Belles Arts l'any 1972; ha fet exposicions al Museu d'Art, el Museu d'Història, la Fundació Caixa Sabadell, l'Acadèmia de Belles Arts i la llibreria *Els Dies*. Va ser editor i director de la revista **The loves of Carmen** i l'organitzador de la primera festa major de l'època democràtica. Va dissenyar l'escenografia de l'òpera Tosca, els primers decorats fets a Sabadell per als Amics de l'Òpera. Té una llarga trajectòria com a dissenyador d'interiors i també ha estat director de les galeries sabadellenques *Quasar*, amb Dante Rios, i *Inge Maltus*. Duu a les seves espatlles les campanyes de reivindicació dels Campos, el Parc Catalunya i la Torre Menna Claramunt.

I com va sorgir la idea de la Col·lecció Tèxtil Antoni de Montpalau?

El teixit, de sempre m'ha interessat. El pare sempre havia treballat en despatxos tèxtils: Jenny Turull, Giravent i Roig, als vespres amb la meva mare teixien al cobert de l'eixida i feien jerseis de punt a mida. La mare, a més, tenia una botiga de gènere de punt, i les seves germanes grans, també. Des dels quinze anys que treballa en el món de l'interiorisme on els teixits també ocupen un lloc preferent –de fet ara en fa tres o quatre anys que ja no m'hi dedico perquè, entre els articles a El País i les exposicions, no em queda temps per treballar en res

En Josep preparant els últims detalls en l'escala de ca l'Arimon.

Josep, repassant el teu currículum ja intueixo cap on van les teves dèries, però ens podries explicar quin és l'origen d'aquest projecte?

Teixint glamour va ser una idea del Plàcid **Garcia-Planas**. Un dia jo anava pel carrer traginant vestits per la Col·lecció Tèxtil Antoni de Montpalau, que faig amb l'Anna Maria Casanovas, i li vaig la fer la pregunta que faig a tothom: la teva família ha guardat vestits? Em va respondre que una tieta seva en tenia i que els hi demanaria. En van ploure molts per via del Plàcid i llavors se li va acudir la idea d'exposar la col·lecció a casa seva, centrant-la en la indumentària sabadellenca. D'entrada, jo ho veia poc clar perquè a la col·lecció teníem pocs vestits de la ciutat, però la idea va propiciar que estiréssim el fil local fins a passar de llarg el centenar de vestits, tant els fets per les modistes d'aquí com els que s'encarregaven a les cases d'alta costura barcelonina.

Quant de temps fa que hi has estat treballant?

A **Teixint glamour** potser un any mig o dos. Però fent la col·lecció, amb l'Anna Maria, portem des de l'any 2004.

més, a part de la dedicació a la col·lecció, és clar, que m'ocupa també moltes hores. Total que la roba m'ha estat tota la vida un món molt proper. L'any 2000, des del CDMT –el Museu Tèxtil de Terrassa– em van encarregar una exposició sobre les arts aplicades del modernisme i jo vaig proposar centrar-la exclusivament al teixit. Vaig dedicar-me a regirar els fons de molts museus catalans i vaig localitzar moltes peces, algunes amb la col·laboració d'**Antoni Bargalló** –primer director de l'ESDI– i la conservadora del CDMT. Així va sorgir **Les fàbriques i els somnis** que és el primer estudi a fons sobre el teixit modernista a Catalunya. Com que mentre preparava l'exposició de terrassa se'm anaven acudint altres projectes, la directora del centre em va proposar si les volia fer amb ells i, naturalment vaig accedir. Durant quatre anys vaig fer totes les exposicions de modernisme del CDMT, els vaig fer una bona col·lecció i vaig iniciar el Programa de Recerca del Teixit Modernista.

Va arribar un moment en què les coses que jo suggeria ja no es feien, perquè la institució era massa lenta i, com que ja tenien material per viure de renda, els interessava menys. Llavors, va ser quan vaig parlar amb l'**Anna Maria Casanovas** –que >

estava a punt de plegar la llibreria *Els Dies*– i li vaig proposar de continuar la col·lecció de teixit modernista pel nostre compte. Així va néixer la col·lecció **Antoni de Montpalau**, amb un nom inventat, el del protagonista de **Les històries naturals** de **Joan Perucho**, una novel·la que ens agradava molt a tots dos. Aviat vam ampliar el camp, del modernisme ens vam estendre a l'*art decó* i van anar apareixent teixits interessants, més antics i més moderns. Ara en tenim des del segle XVI fins la dècada de 1980.

Una novel·la catalana amb vampir a les terres de Tarragona... Pratedip... I el tema dels vestits, com va començar?

Doncs, amb la feina de donar veus i localitzar teixits, una amiga ens va donar un barnús/pijama de la seva mare de l'any 1932, de la **Casa Sivilla**, una peça *art decó* preciosa que està a l'exposició, al bany, de cal Plàcid. Després l'Anna Maria va mirar a casa la seva mare i va trobar un vestit de festa del 1936. Per la meua banda, jo en vaig trobar de les meves tietes fet per una modista pràcticament oblidada, però molt bona, la Francisqueta de **Can Xorco**. Al cap de poc, parlant amb una filla del pintor Josep de Togores, del que sóc especialista, em va dir que havia guardat tots els vestits des que l'havien posada de llarg, i me'ls va donar. Amb això la col·lecció de nou va ampliar el seu ventall d'una forma considerable, i a partir d'aquí vaig començar a demanar a totes les senyores que conec, de Sabadell, Barcelona i altres indrets, si havien guardat vestits. La resposta ha estat fantàstica.

Hauràs contactat amb un gran nombre de famílies sabadellenques per tal d'obtenir aquests materials que presentes a la Casa Arimon.

Tal com t'he explicat, primer de tot va ser el pijama *art decó* que, precisament venia de la família **Bros**, però el que va fer avançar el projecte dels vestits de **Teixint glamour** va ser, tal com ja explicat abans els contactes del Plàcid i la seva família, germanes i tiet es van buscar vestits i es van donar veus a les seves coneixences: la **Roser Casellas**, la família **Soler Izard**... Per la meua banda vaig fer el mateix i les senyores que jo conec –com ara la **Concepció Romeu de Casanovas**– i, a més de donar-me vestits, en buscaven d'altres. Vam aixecar la llebre, una senyora ho deia a l'altra i ens trucaven per oferir-nos-en.

Tothom els ha donat generosament i està molt agraït que en fem cas i, els guardem amb cura, els exposem i els donem a conèixer. Normalment, la roba acaba donant-se a Càrites, a les monges, a l'Emaús, als contenidors o, directament, s'ha llençat. D'anècdotes n'hi ha moltes, cada vestit és un món. Per exemple, és el d'una amiga de l'Anna Maria i meua, la **Conxita Maurí** vídua Llobet, que jo trobava pel carrer cada dos per tres i no gosava demanar-li si tenia un vestit de quan era jove. Al final, li vaig demanar i resulta que tenia un **Dique Flotante** que li va fer fer el marit per anar al **Liceu**. Del Dique, una casa d'alta costura barcelonina molt important, no s'ha conservat quasi res, ni tan sols als museus tèxtils de Madrid, Barcelona o Terrassa, per això aquesta troballa és excepcional.

Quin ha estat el criteri per tal de dividir l'exposició en els tres blocs: "Del teler a l'atelier", "Armaris de luxe" i "Modistes sabadellenques"?

De fet, són quatre ja que comença amb la petita part que fa de pròleg titulada "Del teler a l'atelier". El criteri és molt simple: presentar-ho d'una forma ordenada i racional. Si posàvem els vestits barrejats o bé per estrictament ordre cronològic, uns es feien mal als altres.

Després d'aquesta mostra a la Casa Arimon, quin serà el destí final de tots aquests materials? N'hi ha més encara, oi?

Des que vam iniciar la col·lecció, la guardem a un magatzem que té l'Anna Maria, ben condicionat amb control d'humitat i temperatura constant. Sense aquest mínim d'infraestructura no l'hauríem pogut començar mai. Un cop acabada l'exposició de cal Plàcid, doncs, els vestits, un cop de nou microespirats, tornaran a les seves respectives fundes i als respectius penjadors o caixes –ja que no tots s'han de guardar igual. La col·lecció té un miler de peces, només de vestits en teníem abans de començar *Teixint glamour* 350, ara amb totes les noves donacions ja devem passar dels 400. Estem fent l'inventari de tots els nous. El destí final de tot plegat... doncs encara no el sabem, ni ens l'hem plantejat d'antuvi. Primer fem la col·lecció i després ja veurem què passa.

En quin estat els has anat trobant? Quines intervencions s'hi han hagut de fer?

L'estat dels vestits –i també dels teixits– pot ser molt variat, des de trobar-los impecables a molt fets malbé o a guardats nets de la tintoreria a l'època, però al haver-se guardat a la mateixa caixa o l'armari amb el temps han quedat tacats de rovell. Les intervencions també depenen de cada peça. Tenim molt bon assessorament per part de **Carme Masdeu i Mariluz Morata** que segurament són les millors restauradores de tot l'Estat, durant anys van treballar pel CDMT. També ens ajuda, de forma entusiasta, l'antiga directora del Museu Tèxtil i d'Indumentària de Barcelona, la **Rosa Maria Martín i Ros**. D'altra banda, hem trobat una col·laboradora essencial, l'**Anna Blanquer**, que és modista, deixeble de **Maria Got**. L'Anna fa tots els repassos, vores, botons, descosits, fins i tot sap veure per les costures si la peça ha estat eixamplada, cosa que passava sovint, i la retorna al seu estat original. Sense l'Anna, els vestits de

Teixint glamour no serien els mateixos. Per suggeriment seu, també hem trobat uns col·laboradors excepcionals: els tintorers del carrer Sant Pere que han treballat meravellosament, amb una cura extraordinària. També la mare d'un amic meu, l'**Alejandra Fuentes**, que treballa a cal Gorina, ens ajuda sorgint alguns vestits.

Del teler a l'atelier

Per què creus que fins ara no s'ha estudiat al destí final dels teixits que es feien a la ciutat entre la segona meitat del XIX i el XX?

Perquè sempre només s'han estudiat els aspectes de producció, econòmics, laborals... però el material en si. Fins fa ben poc, els mostraris de les fàbriques que han anat tancant i que es donaven al Museu d'Història, estaven amuntegats de mala manera als magatzems de cal Marçet i no eren, ni tan sols consultables. Per sort, d'un temps ençà, alguns teòrics i membres de les Agrupacions Narcís Giralte s'han dedicat a netejar-los i catalogar-los. I si els mostraris a penes es tenien en compte, no cal dir els vestits. D'alguna manera, els vestits, i especialment els de les dones, han estat considerats un cosa banal, de nul·la importància, quan en realitat tenen una qualitat estètica excepcional. La prova és l'exposició d'ara, que capta l'atenció de tothom, homes i dones, joves i vells. Ens cal eliminar, encara, molts prejudicis.

Quins dissenyadors, sabadellencs o no, destacaries entre els que ofereix l'exposició? Alguna singularitat especial, un detall...

Per mi, totes les peces exposades tenen un interès o un altre, per això hi són. Ara bé, un dels modistes pels que tinc debilitat és **Pedro Rodríguez**, que és molt bo i encara no se li ha fet justícia. De fet, justícia no se'n ha fet a gairebé cap, tret de >

Cristobal Balenciaga i **Manuel Pertegaz**, la resta encara està per estudiar. **Pedro Rovira**, també és molt interessant, i n'han sortit uns quants a Sabadell. I tot i resta, Asuncion Bastida... que també és molt bona, **Carmen Mir**, etc. Pel que fa als modistes sabadellencs, primer de tot hauríem de destacar un que no sabem si hi és o no: **Joan Serra** que era un dels principals modistes de **Santa Eulalia**, com que signava la casa i no ell, podria ser que algunes peces de l'exposició fossin d'ell, és un tema que tenim pendent d'investigar. Entre les modistes locals, n'hi ha moltes d'interessants, és tot un món: les mítiques **Muntané** i les seves deixebles com ara **Carme Lladó**; **Anna Silera** de la que de moment hem recollit poc material perquè les millors peces les va donar a Terrassa, les van refusar, però tot i que han passat deu anys, encara no les hi han retornat; la **Francisqueta de Can Xorco**, la **Marcel·la Torruella**, la **Maria Got** i la seva cosina **Maria Prat**, la **Rosa Maria Company** –que va estar amb **Elio Berhanyer**, però que encara no tenim res d'ella–, la **Maria Domènech**... en fi, n'hi ha tantes que és inacabable anomenar-les totes.

Quines empreses del sector de la ciutat es veuen representades en els dissenys exposats?

Sobretot, Molins Germans que era una de les més importants pel que fa a llaneria i novetat de senyora. Ja als anys trenta del segle passat, els Molins subministraven teixits a Balenciaga i els principals modistes espanyols. També hi ha creps de cal Ginabreda i de cal Sampere i Gorina, teixits de Francisco Casas, de cal Brujas, i altres que encara no tenim identificats.

Armaris de luxe

Per què creus que la burgesia sabadellenca no tenia tan interès a mostrar-se públicament, amb els seus dissenys, com en el cas de Barcelona, tot i que comprava a la capital o a París?

Bàsicament, la gent rica aquí s'ensenyava als casaments, a les festes del Tennis o al Liceu, que no deixava de ser un món tancat. A la pròpia ciutat no es feien grans demostracions d'ostentació, sempre s'ha estat molt auster. Amb les cases passa una mica el mateix, tret dels Arimon o la dels Enrich, al carrer de Sant Sebastià, que com la torre Menna Claramunt també ha anat a terra, malauradament. Jo em trobo que com que no he pogut salvar els edificis, ara salvo, almenys, els vestits que són com una casa portàtil i sense problemes d'especulació immobiliària.

Per quins dissenyadors barcelonins se solien decantar les sabadellenques de la bona societat?

Hi havia una mica de tot. Tota la família Garcia-Planas i els Marcet, es vestien a **Todo para la Mujer** perquè n'eren accionistes. Els Llonch del carrer de Cervantes anaven a Balenciaga i Pedro Rodríguez. A Rodríguez també hi anava molta més gent de la ciutat i, a més, el cèlebre modista, que era afable i ben estimat, tenia molt bones relacions amb un bon nombre de modistes locals que solia convidar a les desfilades. També hi havia qui anava a Pertegaz, Pedro Rovira, Carmen Mir, Bastida... Preparant l'exposició ens hem trobat amb l'agradable

sorpresa que podíem explicar perfectament el món de l'alta costura barcelonina només amb vestits sortits de Sabadell.

I les cases de Sabadell?

Bé, la principal era la de les germanes **Maria i Anna Saus**, a la Rambla, que venien models d'**Andreu Andreu**, entre altres modistes importants. Allà s'hi van vestir moltes senyores durant dècades.

A l'exposició també hi ha una mostra d'armaris de vedets, com la **Maty Mont**, com han estat possibles aquestes troballes del món del *glamour*?

De la **Maty Mont**, junt amb **Dante Ríos**, vaig muntar una exposició ara fa vint anys al Casal Pere Quart. L'èxit va ser enorme, tant com el d'ara a ca l'Arimon. Una prova que els vestits mantenen l'interès, més enllà de la pura frivolitat a la que estan sotmesos. Llavors, el vidu de la Maty, l'**Agustí Prats i Presseguer**, em va donar tots els vestits i, com que el museu de Terrassa es va interessar per l'exposició i la vam dur allà, vaig pensar que el lloc idoni per guardar-los seria el CDMT. Va ser així com els vaig donar tots, seixanta o setanta peces. Vam fer una tria i el que van refusar ho van llençar sense dir-me res, quan m'ho van dir em va saber molt greu, perquè hi havia elements molt divertits que no em vaig voler quedar per mantenir la integritat de la donació. Doncs resulta que algú va recollir de les escombraries totes aquelles andròmines, entre les quals hi havia algun vestit sencer –un dels quals hem exposat a la casa Arimon–, ho va guardar tot durant molts anys i, fa ben poc, assabentat que fem la col·lecció, ens ho ha fet arribar de forma anònima. És significatiu com, en alguns casos, la roba acaba guardant-se de forma curiosa, gairebé màgica o miraculosa, perquè en el fons té alguna cosa de relíquia.

. . .

Teles, patrons, maniquís, brodat, pedreria, encaixos, puntes... un món ple de màgia, de sensualitat per a ser gaudida, per distingir-se, un món que ja no existeix més enllà de la memòria i del record que ens proporciona una revisitació com aquesta. Important.

